

peret, adolescens ab omnibus defer-
tus ad Cic. confugit: quem amici
quoque ad eum defendendum cohort-
abantur, cum aliud splendidius aut
præclarior gloriæ initium habere non
posset. Cic. igitur adolescens contra
L. Syllæ dominantis opes Sex. Ros-
cium Amerinum defendit, *lib. II. de Offic. cap. 14.*

Defensionis capita tria sunt: in
primo parricidii crimen falso objec-
tum fuisse Roscio multis argumen-
tis convincit: secundum est de au-
dacia duorum Rosciorum, Capitonis
& Magni, in quos crimen ita con-
fert, ut eos multis suspicionibus ar-
guat: tertium est de Chryfogoni po-
tentia, quam invidiose insectatur.

Victor in causa, magna in admi-
ratione fuit, ut Plutarchus ait. Ipse
vero in *Bruto, cap. 90.* sic scribit:
Itaque prima causa publica pro Sex. Roscio dicta tantum commendationis habuit, ut non ulla esset, que non nostro digna patrocinio videretur.

Roscio contra Chryfogonum de-
fensio, Ciceronem Athenas secessisse,
atque inde post triennium Romam
revertisse, in *Eusebii Chronico* scrip-
tum est. Unde illud Caleni apud
Dionem *lib. XLVI.* manasse videtur,
Καίτοι οὐκ ἐν Ἀθήναις ἔην κατὰ τὸν χρόνον:
quibus verbis significat, M. Tullium
eloquentiæ gratia triennium Athenis
vixisse. Et certe si Roscio defenso
statim in Græciam profectus esset,
quod Plutarchus quoque putavit, tri-
ennium ibi vixisset. Jam vero, cum
secus ipse in *Bruto, cap. 19.* scribat,
nos etiam hac temporibus aliter di-
videmus.

Mitylenas hoc tempore in Asia
expugnatas fuisse in Liviana epito-

ma *lib. LXXXIX.* scriptum est. Ex-
pugnavit eas M. Thermus: in qua
expugnatione Julius Cæsar, auctore
Suetonio, in *Cæsare cap. 2.* corona
civica donatus est. Atque ita urbs
& natura, & situ, & descriptione
ædificiorum & pulchritudine, in pri-
mis nobilis, belli lege ac victoriæ
jure pop. Rom. facta est; *Cic. or. II. contra Rullum, cap. 16.*

Anno Urbis 674, Ciceronis, 28,

Consules fuerunt

P. SERVILIUS VATIÀ ISAURI-
CUS, AP. CLAUDIUS
PULCHER.

Hos Consules in hunc annum Syl-
la contra voluntatem populi, qui
ipsum creabat, renuntios curavit,
& Dictatura se abdicavit, *Appianus lib. I. Orosius lib. V. cap. 22.* Ap. Claudius P. Clodii inimici Ciceronis pater fuit, unde in *orat. de Harusp. Resp. cap. 1.* P. Servilius collega patris ejus nominatur.

Hoc tempore Cicero antequam in
Græciam profectus fuit, Arretinæ
mulieris libertatem contra Cottam
hominem disertissimum defendit, Syl-
la adhuc vivo, ut ait *pro Cæcina, cap. 33.*

Erat eo tempore in Cicerone sum-
ma gracilitas & infirmitas corporis,
procerum & tenue collum: qui ha-
bitus & quæ figura non procul abes-
se putatur a vitæ periculo, si acce-
dit labor & laterum magna conten-
tio. Eoque magis, ut ipse in *Bruto,*

10,

to, *cap. 91.* scribit, hoc eos, quibus
erat carus, commovebat, quod omnia
sine remissione, sine varietate, vi
summa vocis, & totius corporis con-
tentione dicebat. Itaque cum eum &
amici & medici hortarentur, ut cau-
sas agere desisteret; ipse autem quod-
vis periculum adire quam a sperata
dicendi gloria discedere mallet, cen-
seret tamen remissione & moderatio-
ne vocis, & commutato genere di-
cendi, se & periculum vitare posse,
& temperatius dicere, ut consuetudi-
nem dicendi mutaret, eam sibi cau-
sam in Græciam proficiscendi fuisse
ait in *Bruto.* Itaque cum esset bien-
nium versatus in causis, Roma est
profectus hujus anni æstate, ut ex
sequentibus cognoscetur.

Cum venisset Athenas, sex men-
ses cum Antiocho, veteris Academia
nobilissimo & prudentissimo philoso-
pho, fuit: studiumque philosophiæ
nunquam intermissum, a primaque
adolescencia cultum & semper au-
ctum, hoc rursus summo auctore &
doctore renovavit, ut ipse in *Bruto*
testatur. Ideoque *lib. I. de Nat. Deor. cap. 3.* Antiochum inter eos philo-
sophos numerat, a quibus institutus
fuit. De eodem *lib. I. de Legibus, cap. 21.* *Vir iste fuit prudens, & acutus, & in suo genere perfectus, mihi-
que, ut scis, familiaris.* Plutarchus
quoque in *Cicerone* a nobis converso
ita scribit: *Cum Athenas venisset, Antiocho Ascalonita operam dedit: e-
jusque copia quidem & lepore dicendi
delectabatur: sed quæ ab ipso in phi-
losophia novabantur, ea minime proba-
bat. Jam enim Antiochus a nova A-
cademia defecerat; & relicta Carne-
dis secta, commutatoque instituto, vel*

*evidentia & sensibus victus, vel, ut nonnulli ajunt, ambitione & contentio-
ne cum Philonis & Clitomachi disci-
pulis adductus, Stoicorum decreta fere defendebat.* Antiochus igitur, ut Ci-
cero in *Lucullo, cap. 43.* testatur,
appellabatur quidem Academicus, sed
erat, si perpauca mutavisset, germa-
nissimus Stoicus. Didicerat apud Phi-
lonem tandiu, ut constaret diutius
didicisse neminem: & scripserat de
Academica secta acutissime, eamque
non acrius accusavit in senectute,
quam antea defenditaverat. Plura in
Lucullo Ciceronis, & Plutarchi. A-
thenis Cicero Epicureos quoque, Phe-
dram & Zenonem, frequenter cum
Attico audivit, ut ait *lib. I. de Finib. cap. 5.* Meminit *Tuscul. III. cap. 17. & Acad. 1. extr.* Hic annus
XX. est post M. Antonii & A. Pos-
tumii consulatum: ad quem Lucul-
lorum ædilitas a Plinio *lib. VIII. cap. 7.* refertur. Eam vero magnifi-
centissimam fuisse *Cic. lib. II. de Officiis* scribit, *cap. 16.* Hac ego con-
jectura ductus, L. Luculli magistra-
tus, quos Cic. initio *Luculli* recen-
set, ita constituo, ut hoc anno æ-
dilis, Bruto & Mamerco cons. præ-
tor fuerit, sequenti Africam obti-
nerit, atque inde Octavio & Cot-
ta cons. ad consulatus petitionem re-
dierit.

Anno Urbis 675, Ciceronis, 29,

Consules fuerunt

M. AIMILIUS LEPIDUS,
Q. LUTATIUS CATULUS.

His consulibus Sylla in agro Cu-
mano

Q 9 2

mano mortuus ac Romam perlatus cum magna pompa in campo Martio sepultus est, quod præter cæteros *Appianus lib. I. copiose narrat*. Primus autem e patriciis Cornelius Sylla igni voluit cremari; *lib. II. de Legibus cap. 22.*

Post Syllæ mortem dissensio inter consules orta est, cum Lepidus Syllæ acta rescindere tentaret, & Catulus ei resisteret. Vide Orofium nostrum *lib. V. cap. 22.* Hinc Cicero in Catil. III. cap. 10. Dissensit M. Lepidus a clarissimo & fortissimo viro Q. Catulo. Atulius non tam ipseus interitus veip. luctum quam ceterorum.

Ubi vero M. Tullio de Syllæ morte Athenas allatum est, ut Plutarchus scribit, cum jam corpus ejus exercitationibus confirmatum meliore habitu esse cœpisset, & vox ita conformata esset, ut cum auditu suavis ac plena, tum ad corporis constitutionem moderate accommodata esset, motus & precibus literisque amicorum, quæ Roma frequentes ad ipsum afferebantur, & cohortatione Antiochi, & republi. capesseret, dicendi vim ceu instrumentum rursus excoluit, civilemque facultatem excitavit.

Itaque primum, ut ipse in *Bruto, cap. 91.* scribit, Athenis apud Demetrium Syrum, veterem & non ignobilem dicendi magistrum, studio exercebatur. Post totam Asiam peragravit cum summis oratoribus, quibuscum exercebatur ipsis lubentibus: quorum erat princeps Menippus Stratonicensis, quem Plutarchus Menippum Cærem nominat, Cicero enim tota Asia illis temporibus disertissimum fuisse judicat. Unde Strabo

lib. XIV. Κένταυδα δ' ἄνθρ ἀξίολογος γυγίντα ῥήτορ, Μένιπός τε καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, Κατίκας ἐπιμαχέμεθ'· ὃν μάλα ἰκανὰ τὰν κατὰ τὸν Ἀσίαν ῥητόρων, ὃν ἠκούσαμεν, Κιρίων, ὃν φησὶν ἰν' αὐτῶν γράφοι, αὐτῶ συγγεγραμμένον ἐστὶν καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀμύλας. Id est, Fuit ibi patrum nostrorum memoria nobilis magister dicendi Menippus, congnomento Catocæ: quem Cicero exasticis oratoribus, quos audiit, maxime laudat, ut est in quodam ipsius libro: ubi eum cum Xenocle atque illius ætatis oratoribus comparat.

De Xenocle Adramytteno, cui Cicero quoque operam dedit, idem Strabo *lib. XIII.* Erat cum Ciceroe tum etiam Æschylus Cnidius, affiditissime autem Dionysius Magnes. Quibus non contentus, Rhodum venit, seque ad eundem, quem Romæ audiverat, Molonem applicavit, cum adorem in veris causis scriptoremque præstantem, tum in notandis animadvertendisque vitis, & instituendo docendoque prudentissimum. Is dedit operam, ut nimis redundantem Oratorem nostrum & superfluentem juvenili quadam dicendi impunitate & licentia reprimeret, & quasi extra ripas diffluentem coerceret, auctor ipse in *Bruto*. De Apollonio Molone, inquit Plutarchus, traditum est memorie, eum Latine lingue rudem rogasse Cic. ut Græce declamaret. In quo cum ideo illi obtemperasset, quod putaret, se ita melius corrigi posse; ceteri omnes admiratione obstupesci, certatim de Ciceroe, alioque alio gloriosius prædicabat. Apollonius neque orante Ciceroe lætitiæ præ se tulit, & cum perorasset, defixus in

cogitatione diu sedit. Quod ubi Cicero nem ægre ferre sensit, hæc ejus vox erupit: Te equidem, M. Tullii, collaudo & admiror: sed me Græcorum fortunæ miseret, cum videam doctrinæ & eloquentiæ laudem, quæ sola nobis reliqua erat, per te ad Romanos translaram esse.

Rhodi Cicero. Posidonium Philosophum etiam audivit, ut Plutarchus scribit. Posidonius enim cum esset Apamienfis e Syria, Rhodi vixit, teste Strabone *lib. XIV.* Hunc familiarem suum vocat Cic. *lib. I. de Finib. cap. 2.* Eundem *lib. I. de Nat. Deor. cap. 3.* inter eos numerat, a quibus in Philosophia institutus fuit. Præterea in libro *De Fato, cap. 3.* ita scribit: *Quædam etiam Posidonius (pæce magistri dixerim) comminisci videtur.*

Anno Urbis 676, Ciceronis 30,

Consules fuerunt

D. JUNIUS BRUTUS, MAM.
AIMILIUS LEPIDUS
LIVIANUS.

Hos consules ex interregno iniisse argumento est oratio Philippi apud Sallustium, de quibus Cicero in *Bruto*, cap. 47. *Isdem fere temporibus D. Brutus, is qui consul cum Mamercio fuit, homo & Græcis doctus literis & Latinis.* Mamerci Æmilii Lepidi consulis meminit Valerius *lib. VII. cap. 7.* Hoc anno, cum duo consules clarissimi fortissimique essent, Pompejus adhuc eques contra Sertorium ad bellum maximum formidolosissimumque, suavis L. Philip-

pi, pro consule missus est. Quo quidem tempore, cum esset nonnemo in Senatu, qui diceret, non oportere mitti hominem privatam pro consule, Philippus dixisse dicitur, Non se illum sua sententia pro consule, sed pro consulibus mittere. Cicero in *Maniliana, cap. 21.* Idem, Philipp. XI. cap. 8. *Pompejo Sertorianum bellum a Senatu privato datum est: cum L. Philippus pro consulibus se cum mittere dixit, non pro consule.* Scribit idem Plutarchus in *Pompejo*. Comparato exercitu, hostes in cervicibus jam Italiæ agentes ab Alpibus in Hispaniam submovit, Galliamque cepit; ut ipse apud Sallustium, *Fragm. lib. III. Histor.* ad Senatum scribit. Unde Cicero in *Maniliana, cap. 11.* ait, Pompejum per Galliam legionibus Romanis in Hispaniam iter Gallorum internectione patefecisse.

Hoc quoque anno M. Tullius se recepit & Græcia biennio postquam eo profectus erat, non modo exercitator, sed prope mutatus. Nam & contentio nimia vocis resederat, & quasi deserbuerat oratio, lateribusque vires & corporis mediocris habitus accesserat, ut ipse in *Bruto* testatur, *cap. 91.*

Cum autem Cicero, auctore Plutarcho, magna spe erectus, ad rempublicam summo studio raperetur, ardor ejus oraculo quodam repressus est. Nam cum Delphos profectus Apollinem consulisset, quamvis via ad luccam gloriam pervenire posset, omaculum editum est, suam naturam, non multitudinis opinionem ducem vitæ sequeretur. Quapropter Romam revertebat primo timide vixit, & dubitantes ad honores accessit, nec ullo in nume-

numero habitus, sed Græculus atque otiosus appellatus fuit: quæ nomina infimis & sordidis hominibus in promptu esse atque in ore consueverunt.

Ut vero & innata honorum cupiditate ductus, & patris atque amicorum cohortatione incitatus, se totum patrocinii tradidit, non jam pedetentim principem locum petiit, sed statim eluxit, cæterisque oratoribus longe præstitit. Hactenus Plutarchus, ut a me ante annos octo conversus fuit, ubi quod Græculum atque otiosum dixi, qui Plutarcho est *Γραῦλός* & *ὀχλοκτικός*, secutus sum auctoritatem nostri oratoris, qui pro Sextio, cap. 51. Græculum, inquit, se atque otiosum putari voluit: studio literarum se subito dedit. Solent autem Romani uti appellatione Græci probri loco, cum ignobilitatem obijciunt, ut *Zonaras* scribit.

Anno Urbis 677, Ciceronis 31,

Consules fuerunt

CN. OCTAVIUS, C. SCRIBONIUS CURIO.

De his Cicero in Bruto, cap. 60. *Cn. Sicinius, cum tribunus pl. Curionem & Octavium consules produxisset, Curioque multa dixisset, sedente Cn. Octavio collega, qui devinctus erat fasciis, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus: Nunquam, inquit, Octavi, collega tuo gratiam referes; qui nisi se suo more iactavisset, hodie te isto muscæ comedissent.*

Videntur autem consules a Sicilia producti fuisse, cum id egit, ut tribunitia potestas populo redderetur.

Asconius in Divinat. in Verrem, cap. 3. Cn. Octavium M. filium optimum atque humanissimum virum, familiarem suum, nominat Cic. lib. II. de Finib. cap. 28.

His consulibus Cicero, ut ipse in eodem Bruto, cap. 92. ostendit, cum unum annum reverfus ex Asia causas nobiles egisset, quaesturam petiit, cum C. Coita, qui anno insequenti consul fuit, consulatum, Hortensius adilitatem peteret. Quæstorius comitiis, quæ Tributa fuisse epist. 31. lib. VII. Famil. cognoscitur, Cicero quaestor in primis cunctis suis fragilis est factus; in Orat. in Pisoem, cap. 1. Idem, Verrina VII. cap. 14. ait, se ita quaestorem factum fuisse, ut sibi honorem illum tum non solum datum, sed etiam creditam ac commissam putaret.

In causis iis, quas Cicero ex Asia reverfus ante quaesturam egit, numero orationem pro Q. Roscio Comædo: id quod proposita constitutione causæ planum faciam. Res igitur, ut ex orationis fragmento colligitur, ita se habet.

C. Fannius Chærea servum suum Panurgum communem cum Roscio ea lege fecit, ut is a Roscio arte histrionica institueretur, quaestusque inter eos communis esset. Institutum artificio comico Panurgum Q. Flavius Tarquinienus quidam interfecit. In hanc rem Fannius cognitor a Roscio datus fuit, qui Flavium iudicio DAMNI INJURIA DATI Roscii nomine persequeretur, non secus atque si res sua esset. Lite contestata Roscius sine Fannio cum Flavio decedit H. S. centum millibus. Deinde C. Pilone teste & arbitro, Roscius Fan-

Fannio pro opera, pro labore, quod cognitor fuisset, quod vadimonia obisset, certam pecuniam dedit hac conditione, ut si quid Fannius pro sua parte servi interempti a Flavio exegisset, partem ejus dimidiam Roscio dissolveret. Post triennium Fannius, qui diceret se a Flavio nihil abstulisse, Roscium cum eo de tota re pro societate decidisse, Roscium in jus vocavit, & H. S. quinquaginta millia, dimidiam scilicet partem ejus pecuniæ, quam Roscius a Flavio abstulerat, petiit, & sponione Roscium laceffivit, Ni sibi ille H. S. 1000. deberet. Datus igitur iudex a Prætoris fuit C. Piso cum hac formula, Si paret Roscium Fannio H. S. 1000. debere. Quod Cic. enumeratione causarum debitionis falsum esse docet: neque societatis nomine quidquam a Roscio peti posse probat.

Corradus Ciceronem hanc causam egisse Cn. Pompejo & M. Crasso cons. anno post hunc sexto inde putat, quod tum C. Piso prætor fuerit. Sed fallitur, qui ex iudice privato prætoris facit.

Falluntur quoque illi, qui Roscium Comædum ante Amerinum defensum inde putant, quod post Amerini defensionem Cicero in Graciam statim fuerit profectus. Hoc tempore Q. Roscium fuisse defensum ex oratione, cap. 12. & 13. cognoscitur, in qua Roscium Syllano tempore cum Flavio decidisse, & quadriennio post causam actam esse, aperte significatur.

Hoc anno in Hispania adversus Sertorium acerrima illa prælia & maxima, Sueronense & Dariense, commissa sunt, quorum meminit Cicero

pro pro Balbo, cap. 2. Tu vide Plutarchum in Pompejo.

Anno Urbis 678, Ciceronis 32,

Consules fuerunt

L. OCTAVIUS, C. AURELIUS COTTA.

De his Cicero in Verrem III. cap. 50. *Cum L. Octavius, C. Aurelius cons. edes sacras locavissent, neque potuissent omnia facta testa exigere, neque ii prætores, quibus erat negotium datum, C. Sacerdos, M. Cestius: factum est S. C. quibus de Javis rebus cognitum & judicatum non esset, uti C. Verres, P. Calius prætores cognoscere & judicarent.* Ubi vides, C. Sacerdotem, cui Verres in prætura urbana & Siciliensi successit, hoc anno prætorum urbanum fuisse: qui cum sequenti Siciliam obtinuerit, & Cicero ante eum Quæstor in Sicilia fuerit, prætor Sex. Peducaeo, suspicionem Corradi, qui Ciceronem hoc anno Quæstorem urbanum & insequenti in Sicilia fuisse putavit, falsam esse omnes vident.

Hic est igitur Siciliensis annus, qui M. Tullium quaestorem excepit, ut ipse in Bruto, scribit, cap. 92. Cum autem bini quaestores in Sicilia singulis prætoribus essent, Lilybatanus & Syraculanus: Cicero Lilybatanus quaestor fuit, ut Asconius scribit, & Cicero ipse pro Plancio, cap. 26. ostendit. Idem Asconius scribit, Ciceronem quaestorem in Sicilia fuisse prætoris Sex. Peducaeo. Ipse vero in orat. post Reditum in Senatu ait, cap. 8. se patri M. Curtii quaestorem fuisse.

fuisse. Accidebat autem sepe, ut unus quæstor duorum prætorum esset, ut Gruchius *lib. II. de Comitibus* docet. De Quæstura Cicero Plutarchus ita scribit: *Quæstor creatus & sortitus provinciam Siciliam, cum in difficultate annonæ atque inopia rei frumentariæ magnus frumenti numerus Romanam esset mittendus, Siculos initio offendit: post, ubi diligentiam, justitiam & comitatem ejus experti fuerunt, majores illi honores quam ulli unquam prætori tribuerunt. De eadem ipse in oratione pro Plancio, cap. 26. Non vereror, ne quis audeat dicere, ullius in Sicilia quæsturam aut gratiorem aut clariorem fuisse. Frumenti in summa caritate maximum numerum miseram: negotiatoribus comis, mercatoribus justus, municipibus liberalis, sociis abstinentis, omnibus etiam visus in omni officio diligentissimus; excogitati quidam erant a Siculis honores inauditi. Et in Verr. VII. cap. 14. Sic obtinui quæsturam in provincia Sicilia, ut omnium oculos in me unum conjectos arbitrarer; ut me quæsturamque meam quasi in aliquo orbis terre theatro versari existimarem: ut omnia semper, que jucunda videntur esse, non modo his extraordinariis cupiditatibus, sed etiam ipsi nature ac necessitati denegarem.* Idem *Verrina II. ait, cap. 12. Siculos in quæstura suæ innocentia abstinentiaque periculum fecisse.*

Et tempore, ut Plutarchus scribit, multi Romani adolescentes, claris parentibus atque honesto loco nati, apud Siciliæ prætorem accusati sunt intemperantiæ & neglectæ disciplinae militaris, quos Cicero magna commendatione defendit & conservavit.

Anno Urbis 679, Cicero 33,

Consules fuerunt

L. LICINIUS LUCULLUS,
M. AURELIUS COTTA.

His Consulibus Cicero, annuo munere quæsturæ expleto, e Sicilia provincia discessit. Habuit tum orationem Lilybæi, in qua Siculis multa benigne promisit, ut *Afconius in Argum. Verr. I. scribit. Decedebat autem ea spe, ut sibi populum Romano ultro omnia delaturum putaret. Ac cum casu diebus iis itineris facienda causa Puteolos forte venisset, concidit pene, cum ex eo quidam quæstisset, quo die Roma exisset, & numquid in ea esset novi, quod ipse pro Plancio narrat, cap. 26. & Plutarchus in *vita* scribit. Cum e Sicilia se recepisset, jam videbatur facultas illa dicendi esse perfecta, & habere maturitatem quandam suam, ut ait in *Bruto, cap. 92.**

Fuit hoc anno Tribunus pleb. L. Quintius, homo maxime popularis & ad inflammandos animos multitudinis accommodatus: qui conciones quotidie seditiosas & turbulentas habebat. *Cicero pro Cluentio, cap. 28. 29. 34. & 37.*

Hunc, acta Syllæ recidere ac reipublicæ statum movere & perturbare conantem, Lucullus consul ab incepto deduxit, auctore Plutarcho in *Lucullo*. Hinc Macer apud Sallustium, *Frags. lib. III. Hist. Lucullus quantis animis iret in L. Quintium, vidisset.* Idem Quintius patronus fuit Oppianici, qui hoc anno, Ver-

re

re prætore urbano, condemnatus est. *Cicero pro Cluentio, cap. 33. & Afconius in Verrin. II. cap. 1. & 10. Verrem his consulibus prætorem urbanum fuisse cognoscitur etiam Verrina VII. cap. 13. ubi Cicero inquit: Nemo tam inflicianus homo L. Lucullo & M. Cotta cons. Romam ex ullo municipio vadimonii causa venit, quin sciret, jura omnia populi Romani nutu atque arbitrio Chelidonis meretriculis gubernari.*

Hoc etiam tempore M. Antonius gratia Cottæ consulis & Cethegi factione in senatu, curationem nactus totius oræ maritimæ, Siciliam & provincias omnes depopulatus est; & ad extremum inferens Cretensis bellum, re male gesta, morbo interiit; *Afconius in Verr. cap. 3. Livius lib. XCVII. Florus lib. III. cap. 7. Meminit Vellejus lib. II. cap. 31. & Cicero Verr. IV. cap. 13. ubi M. Antonii infinitum imperium dicit. Hic Antonius pater fuit M. Antonii Triumviri, qui in Plutarchi Antonio *Karandis* mendose pro *Karandis* nominatur.*

Tum quoque Metellus & Pompejus in Hispania ab obsidione Calagurii oppidi depulsi, coacti fuerunt diversas regiones petere, Metellus ulteriorem Hispaniam, Pompejus Galliam, auctore Livio *lib. XCIII.* Itaque tum exercitus Pompeji hiemavit in Gallia, cum M. Fontejus prætor eam provinciam obtineret, ut Cicero pro *Fontejo* ostendit, *cap. 3.*

Anno Urbis 680, Cicero 34,

Consules fuerunt

M. TERENTIUS VARRO LUCULLUS, C. CASSIUS VARUS.

De his Cicero pro Cluentio, *cap. 49. Sed quæro a vobis, num istam legem ex isto S. C. L. Lucullus consul, homo sapientissimus, tulerit? num anno post M. Lucullus & C. Cassius? Eodem Verrina III. cap. 23. M. Terentium & C. Cassium nominat, a quibus lex frumentaria Terentia & Cassia lata fuit, de qua Cicero Verrina V. cap. 70. & VII. cap. 21. Fuit enim M. Lucullus, frater L. Luculli, in Terentiorum familiam adoptatus. Eidem Macedoniam evenisse Eutropius *lib. VI. scribit, cap. 6. Hinc Cicero in Verr. IV. cap. 8. Dixit hoc idem M. Lucullus, se de his Dionis incommodis pro hospitio, quod sibi cum eo esset, jam ante cognosse. Quid? Lucullus, qui tum in Macedonia fuit, melius hæc cognovit quam tu, Hortensi, qui Romæ fuisti?**

Hoc anno bellum in Italia a gladiatoribus, duce Spartaco, excitatum est, quod Cicero in Manilianâ, *cap. 10. Servile vocat: de quo scriptum in ult. cap. lib. V. Orsini.* Eodem tempore L. Lucullus, qui consul anno superiore contra Mithridatem profectus erat, ad Cyzicum urbem exercitum ejus fame ferroque delevit, auctore Livio *lib. XCIV.* Nam cum totius impetus belli ad Cyzicorum mœnia constitisset, eamque urbem sibi Mithridates Asia januam fore

R r

puta-

putavisset, qua effracta, & revulsa rota pateret provincia; perfecta ab Lucullo hæc sunt omnia, ut urbs fidelissimorum sociorum defenderetur, ut omnes copiae regis diuturnitate obsidionis consumerentur, ait Cicero *pro Murena*, cap. 15. Eandem rem *pro lege Manilia*, cap. 8. & *pro Archia*, cap. 9. commemorat.

Anno Urbis 681, Ciceronis 35,

Consules fuerunt

L. GELLIUS POPLICOLA, CN. CORNELIUS LENTULUS CLODIANUS.

De his Cicero in Ver. IV. cap. 39. Itaque in Senatu continuo Cn. Lentulus & L. Gellius Lucullus (i. a. pres. si libri Ciceronis mendose habent, cum, L. Gellius in vetustis recte legatur) Consules faciunt mentionem, placere statui, si Patribus conscriptis videretur, ne absentes homines in provinciis rei fierent rerum capitalium. Idem in orat. pro Balbo aliquoties nominantur. In quarta vero in Verrem, cap. 41. M. Lollium Palicanum Tribunum pleb. hoc anno fuisse cognoscimus. Quem laborasse, ut Tribunitia potestas populo restitueretur, Ascotus in Verrinam I. cap. 3. scribit. De eodem Cicero in Bruto, cap. 62. Aprior, inquit, etiam Palicanus aurius imperitorum.

Hoc anno Lucullus Mithridatem in Pontum persecutus, eum legionibus Romanis patefecit, qui ante pop. Rom. ex omni aditu clausus fuerat, ut ait Cicero *pro lege Manilia*, cap. 8. & *pro Archia*, cap. 9.

Anno Urbis 682, Ciceronis 36,

Consules fuerunt

CN. AUFIDIUS ORESTES, P. CORNELIUS LENTULUS SURA.

Orestes gentis Aureliæ cognomen est: sed hic Orestes a Cn. Aufidio adoptatus, ut Cicero *pro Domo* ait, cap. 13. Cn. Aufidius Orestes dictus fuit. Cn. Orestem, cum Tribunus pleb. esse non potuisset, consulens factum ait Cicero *pro Plancio*, cap. 21. Idem prætor urbanus fuit anno urbis DCLXXXVI. ut ex Valerio lib. VII. cap. 7. apparet. P. Lentulus cum Catilina conjuravit, atque a Cicerone Consule in carcere strangulatus fuit, ut inferius dicemus.

Unde Sura cognomen invenerit, Plutarchus in Cicerone hoc modo exponit: Cum Syllanis temporibus quaestor magnam cum pecunie publicæ consumpsisset atque perdidisset, Sylla id egre ferens, rationem ab eo in Senatu exegit. Tum ille negligenter & cum contemptu progressus, rationem se redditurum negavit, furam autem præbiturum, ita ut pueri consensissent, cum in pile lusione deliquissent. Hinc Sura cognominatus fuit. Sura enim Romanus est ea, quæ Grecis *κύν* dicitur. Hæcenus Plutarchus.

Bellum servile jam tertium annum cum Spartaco gerebatur, cum M. Crasso prætori id mandatum & sex mensibus confectum fuit, ut Appianus lib. I. extremo scribit. Itaque Crasso tum permiffum Plutarchus ait, ut ovans urbem iniret. Hinc

Cice.

Cicero in Pisonem cap. 24. Crasse, pader me tui. Quid est, quod consulo formidolosissimo bello coronam illam lauream tibi tantopere decerni volueris a senatu? Exercitum eodem tempore ex Hispania in Italiam Pompejus reduxit, & quinque millia fugitivorum, qui e prælio aufugerant, interfecit, atque ad senatum, auctore Plutarcho, scripsit, Crassum acie gladiatores fuisse, se bellum radicibus sustulisse. Hinc Cicero in Maniliana, cap. 11. Testis est iterum & sæpius Italia, quæ cum servili bello terro periculosoque premeretur, ab hoc auxilium absente expectavit: quod bellum expectatione Pompeii attenuatum atque imminutum est, adventu sublatum ac sepultum.

Hujus belli confecti gloriam Cicero *pro Sextio* cap. 31. quoque ad Pompejum his verbis transfert: Qui etiam servilia virtute victoriaque domuisset. Ultimo hujus anni die, pridie quam consulatum iniret, Pompejus etiamnum eques Romanus ex Hispania procos. triumphavit, ut Velleius lib. II. cap. 30. scribit. De quo triumpho Cicero *pro lege Manilia*, cap. 21. Quid iam incredibile quam ut iterum eques Romanus ex Senatus consulo triumpharet?

Anno Urbis 683, Ciceronis 37,

Consules fuerunt

M. LICINIUS CRASSUS, CN. POMPEJUS MAGNUS.

Pompejum ex S. C. legibus solutum, consulem ante factum, quam ullum aliud magistratum per leges

capere licuisset, Cicero in Maniliana testatur cap. 21. Numerus de ætate Pompeji apud Appianum, mendo caret: respicit enim tempus anni superioris, quo Pompejus ante natalem suum consulatum petivit.

M. Tullius jam post quaesturam in plurimis causis, & in principibus patronis quinquennium fere versatus erat, ut ipse in Bruto scribit, cap. 92. fuitque in admiratione, quod ab iis, quorum causas agebat, nulla dona aut munera, auctore Plutarcho, accipiebat. In iis causis fortasse fuerunt M. Tullii & L. Varenii, quas Cic. scriptas edidisse testimonio Quintiliani & Prisciani cognoscitur.

In primis autem, ut Plutarchus ait, Cic. enituit, cum C. Verrem hoc anno in judicium vocavit. Nam in patrocinio Siciliensi maxime in certamen venit designatus Ædilis, cum designato consule Hortensio, quod ipse in Bruto scribit.

Tenerat Verres prætura Siciliam provinciam per triennium, atque in ea fuerat libidinose, avare, crudeliterque versatus. Quare, cum tandem hoc anno L. Metellus ei succederet, repetundarum reus a Siculis postulatus est: qui omnes, præter Syracusanos & Mamertinos, M. Tullium, illo tempore florentem defensionibus amicorum, ad accusandum defendendū compulerunt, jam pridem illis necessitudine copulatum, quod quaestor in Sicilia fuisset, & decedens multa iis benigne promississet, ut Alconius ait, in Argum. Ferr. I.

Natus jam erat Cicero annos XXXVI. quod tempus legitimum erat adilitatis petendæ. Certe P. Scipio Africanus minor, cum annos na-

R r 2 tus

tus XXXVI. adilitatem peteret, consul a populo dictus est; *Livius lib. L. Vellejus l. I. cap. 12.* Adilitatem igitur suo anno petens Cicero, prior designatus est cunctis suffragiis populi, *in orat. in Pisonem cap. 1.*

Suscipio patrocinio Siciliensi, exitit Q. Cæcilius Niger, domo Siculus, ut Aconius scribit; Plutarchus ait hominem libertinum fuisse & Judæicæ religioni obnoxium. Unde Cicero in eum dixit, *Quid Judeo cum Verre?* Romani autem porcum non castrum Verrem nominant. In Plutarchi libris, in quibus legitur, *Βεββίον* ei *Ρωμαίοι* ὅτι ἐκπαύειν ἤξιον καλεῖται, negatio deest & restitui debet, ὅτι μὴ ἐκπαύειν. Alioqui falsum esset, quod Plutarchus scribit, idque duos interpretes viros doctissimos non animadvertisse miror.

Cæcilius igitur contendeat, se potius accusatorem constitui oportere, has afferens causas, unam, quod a Verre læsus, jure illi inimicus esset, alteram, quod cum quaestor ejus fuisset, crimina feiret; tertiam, quod Siculus pro Siculis ageret. Hinc, quia in publicis quaestionibus, ut est *lib. I. ad Herennium, cap. 12.* legibus cavetur, ut ante, si reo commodum sit, iudicium de accusatore fiat, utrum illi liceat accusare, necne, divinatio accusatorum Ciceronis & Cæciliii facta est.

Tum Cicero primam Verrinam de accusatore constituendo dixit, in qua hac usus est divisione: spectandum, a quo maxime agi velint ii, quorum de ultione quaeritur, a quo minime velit is, qui accusatur: auctor Quintilianus *lib. VII. cap. 5.*

Victo Cæcilio, & accusatione ad

se delata Cicero, cum inquisitionis tempus in Siciliam postulasset dies CX. & cum L. Tullio fratre patruelle totam provinciam colligendis literis in Verrem & denuntiandis testimoniis peragrafferet diebus quinquaginta: Romam reversus, cum videret id agi ut a M. Glabrone prætoris, & ab iis iudicibus, qui tunc erant, ad alium annum aliumque prætorem res tota transiret, eripereturque sibi reus patrocinio Hortensii ac Metelli, qui tunc Consules futuri erant, hoc commentus est rationis, ut orationem longam prætermitteret, neque in criminibus declamatione cumulandis tempus absumeret, sed tantummodo citaret testes ad unumquodque crimen expositum, & eos Hortensio interrogandos daret, inquit Aconius *in Argum. Verr. II.* Unde Quintilianus *lib. VI. cap. 6.* Cicero summo consilio videtur in Verrem vel contrahere tempora dicendi maluisse, quam in eum annum, quo erat Q. Hortensius consul futurus, incidere.

Consilium suum ipse Cicero *Verrina II.* copiose exponit; quæ præterea exhortationem continet iudicium ad vere iudicandum: minè quoque in adversarios diriguntur, omnia tentantes ad corrumpeudum iudicium. Qua oratione ipse *Verrina III. cap. 7.* hoc se affectum fuisse ait, ut una hora, qua cepit dicere, reo spem iudicii corrumperendi præcideret. Primo autem die magno testium numero citato, alter dies amicis Verris & defensoribus non modo spem victoriae, sed etiam voluntatem defensionis abstulit. Nam, ut Aconius scribit, arte Ciceronis ita est fatigatus Hortensius, ut nihil, contra quod diceret, in-

veniret. Itaque nobis, ait Cicero in Oratore *cap. 37. pro familiari reo summus orator non respondit Hortensius.* Dicendi enim facultatem Cicero Hortensio nullam dedit, nihil ipse dicendo, ait Aconius. Et Plutarchus, ὅσον ἄλλο ἢ ὅτιον, ἂν ἔξ αὐτῶ ἄριστος ἀνὰ τὸ μὴ ἀπῶν, ubi aliquando ἔξ αὐτῶ corruptum esse, atque pro eo ἄριστον commodius legi posse putavi. Sed Adrianus Turnebus (cujus nomen, ut magistri de me optime meriti, mihi nunquam nisi honoris causa usurpandum est) anno superiore literis significavit, ἄριστος ἀνὰ ἔξ αὐτῶ τὸ μὴ ἀπῶν, esse quodam modo abdicata eloquentia.

Hæc prima actio, cujus quasi proœmium tantum literis mandatam est, quæ Verrina secunda numeratur, novem diebus transacta est. *Verrina III.* Eaque Verres convictus, sua sponte in exilium decessit; Aconius. In quo exilio illum consensisse, donec a Triumviris post Ciceronis mortem proscriptus periret, auctor est Lactantius *lib. II. cap. 4.* & Seneca *in suaſoriis lib. I.*

Proscriptum Verrem ab Antonio traditur, quod Corinthiis se ei cessurum negavisset. *Plin. lib. XXXIV. cap. 2.*

Reliquas Verrinas quinque Cicero non dixit: sed, cum vellet omnem vim & rationem accusandi in uno reo ostendere, quinque hos libros domi scriptos edidit: quos pro qualitate criminum dividens, antea actis unum dedit; criminum repetundarum quatuor; unum de jure dicendo, alterum de re frumentaria, tertium de signis, quartum de suppliciis. Aconius.

Hi sunt quinque contra Verrem

secundæ actionis libri, de quibus Fabius *lib. XI. cap. 2.* & Tacitus in *Dialogo de Oratoribus, cap. 20.* Cicero etiam in oratore, *cap. 62.* Verrinam sextam quartam accusationis appellat.

Itaque in primo accusationis libro, quæ est Verrina tertia, Cicero antea acta, id est ea crimina, quæ Verres ante præturam Siciliensem in quaestura, legatione, & prætura urbana commisit, exponit.

In secundo Accusationis libro, quæ est Verrina quarta, explicantur crimina in Sicilia, in jure dicendo, commissa.

Tertius liber est de frumentii criminibus, eaque oratio frumentaria a veteribus Grammaticis nominatur.

Quartus liber, seu Verrina sexta, est de signis. Quintus & ultimus de suppliciis.

Verre damnato, ut Plutarchus tradit, cum Cicero litem ei tricies H. S. aestimasset, male audivit, quasi pecunia accepta, de multa remisisset. Apud Plutarchum ἰσθμυκόριον πέντε μωνάδων est tricies sestertium: siquidem ἄλλοι πέντε μωνάδων est decies H. S. ut idem in Antonio testatur. Verum Budeus in *libris de Aſſe & in Commentariis*, censet in Plutarchi libris verbum τετρακισίων aut aliud deesse. Sestertium quadringentes a Verre tantum repetitum esse Aconius scribit.

His coff. tribuniciam potestatem restitutam esse, Sallustium in *Catil. cap. 38.* scribit. Idem est in Liv. epitoma *lib. XCVII.* apud Vellejum *lib. II. cap. 30.* & Plutarchum in *Pompejo.* Hinc Q. Cicero *lib. III. de Legib. ait, cap. 9. Pompejum no-*

strum

strum ceteris rebus omnibus semper amplissimis summiſſique efferro laudibus: de tribunicia potestate ræco: nec enim reprehendere libet, nec laudare possum.

Post judicia a Sylla constituta, senatus jam ex lege Cornelia per decem annos turpiter judicaverat; ita ut iudiciorum levitate ordo quoque alius ad res iudicandas postularetur.

Hoc igitur anno L. Aurelius Cottæ Prætor legem ad populum tulit, ut senatores cum equitibus & tribunis ærariis iudicarent. Cicero, *Verrina* I. cap. 3. & *Asconius in eandem*: *Livius lib. XCVII.* & *Vellejus II. cap. 32.*

Eodem anno Censores fuerunt Gellius Poplicola & C. Cornelius Lentulus, de quibus Cicero *pro Cluentio*, cap. 42. Lentuli censoris meminit etiam *Verrina VII. cap. 7. pro Flacco*, cap. 19. & *pro Dono*, cap. 47.

Anno Urbis 684, Ciceronis 38,

Consules fuerunt

Q. HORTENSIVS, Q. CÆCILIUS
METELLUS CRÆTICVS.

De his consulibus Cicero *pro Cluentio* cap. 64. *Tum interim Hortensio, Metello cass. ut hunc Oppianicum aliud agentem ac nihil eiusmodi cogitantem ad hanc accusationem detraheret, invito respondit ei filiam suam.*

Hoc anno Cicero ædilis curulis fuit. Ædiles autem ap. iud. de prætoribus & prætoribus in quatuordecim magistraturis, id est, ab una parte sui muneris quasi curatores ædium dicti sunt, *Dionysius Halicarnassensis lib. VI.* ubi addit eos a Græcis ἀγορεύουσι dici, quod magnam illis partem similes sunt. De

ædilitate sua Cicero, *Verrina VII. c. 47.* ita scribit: *Nunc sum designatus ædilis: habeo rationem, quid a populo Romano acceperim: mihi ludos sanctissimos maxima cum cerimonia Cæcæri, Libero, Liberaque faciendos: mihi Floram matrem populo plebique Romanorum celebritate placandam: mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Jovi, Junoni, Minerveque esse faciendos: mihi sacrarum ædium procuratorem, mihi totam urbem tuendam esse commissam: ob earum rerum laborem & sollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiæ dicendæ locum, togam prætextam, sellam curulem, jus unguinis ad memoriam posteritatemque prociendam.*

Hincetiam *pro Murena*, cap. 19. se ædilem trinos ludos fecisse, ait. Idem *lib. II. de Officiis*, cap. 17. pro amplitudine honorum, quos cunctis suffragiis adeptus esset suo anno, exiguum sumptum ædilitatis suæ fuisse tradit.

Advexerant tum & attulerunt Siculi multa ex insula ad Ciceronem ædilem, quorum ille nihil in suum quantum contulit: tantum liberalitate hominum ad annonam levandam usus est, auctore Plutarcho. Collega Ciceronis in ædilitate fuit M. Cætonius, ut ipse *Verrina II. cap. 10.* & *Asconius in eum locum testantur*. Scio Paulum Manutium in *Asconium* scribere, hunc magistratum cum Tulio non Cætonium, sed C. Antonium gefisse. Verum unde id didicerit equidem ignoro.

Hoc anno Lucullus urbem ex Tigranis regno cepit, cujus meminit

in

in *Maniliana* Cicero; cap. 9. Cum enim pridie Nonas Octobris magnam numerum hostium exigua manu ad Tigranocertam vicisset, deinde urbem cepit. *Plutarchus in Lucullo; Dio lib. XXXV.* Eodem anno M. Pupius Piso de Hispanis triumphavit; Cicero in *Pison. cap. 26.* & *Asconius*. His quoque consulibus templum Jovis in Capitolio, quod incendio consumptum ac resectum erat, a Q. Catulo dedicatum est, *Cassiodorus*, & *Livius lib. XCVIII. Tacitus Hist. lib. III. cap. 72. Plinius lib. VII. cap. 43.* Cicero etiam, *Verrina VI. cap. 31.* Q. Catulum appellans, Capitolium magnificentius esse restitutum quam fuerit, ait.

Circa idem tempus M. Tullius pro Fontejo dixisse videtur. Tenuerat is provinciam Galliam prætor per triennium, ut supra ad annum DCLXXIX. annotavi: Reverfus autem Romam, repetundarum reus factus est a Gallis, quod Fontejo prætor oppræssa ære alieno provincia fuisset: quantum ipse ex viarum munitione fecisset, & portorium vini instituisset. Accusavit eum M. Pleurtorius, subscriptore M. Fabio: defendit M. Cicero circa hoc tempus, cum iam equites cum senatoribus ex lege Aurelia iudicarent, quod orationis verba ostendunt. Vide cap.

12.

Sequitur oratio pro A. Cæcina: cujus tempus incertum, argumentum vero tale est. M. Fulcinus Tarquinienſis Cæcinnæ uxori moriens usufructum omnium bonorum suorum legavit, ut frueretur una cum filio herede instituto. Filio mortuo,

& auctione bonorum constituta, Cæcinnæ fundum ex iis bonis emere de sententia amicorum constituit. Idque negotium Sex. Æbutio dedit. Cui fundus, pecunia Cæcinnæ emptus, fuit additus. Cæcinnæ cum non multo post A. Cæcinæ nupſisset, eumque heredem fecisset, deceſſit. Tum Æbutius fundum illum, quem mandato Cæcinnæ emerat, suum esse dixit. Itaque constitutum fuit, quo die in rem præsentem veniretur, ut cum Cæcina de fundo esset deſectus, interdicitum a prætorē postularet. Verum Æbutius, fundo occupato, Cæcinam, in eum ingredi conantem, coactis armatisque hominibus per vim aditu ingressuque prohibuit. Repulſus Cæcina interdicitum de armatis hominibus a Dolabella prætorē impetravit, ut unde deſectus esset, co restitueretur. Æbutius restituisse se dixit: in eamque rem sponſio facta est. De qua Recuperatores a prætorē dati cognoverunt.

Tota quæstio definitionis est; An interdicitum de vi teneatur etiam is, qui non deſecit de fundo, sed ab ejus ingressu prohibuit: de qua re Cicero in *Oratore*, cap. 29. *Tota mihi causa pro Cæcina de verbis interdicitum fuit: res involutas definiendo explicavimus, jus civile laudavimus, verba ambigua distinximus.*

Anno Urbis 685, Ciceronis 39,

Consules fuerunt

L. CÆCILIUS METELLUS,
Q. MARCIUS REX.

De his consulibus Cicero in *Pisonem*,

nem, cap. 4. *Aude nunc o furia de tuo dicere, cuius fuit initium ludi Compitalicii, tum primum facti post L. Metellum & Q. Marcium cons. contra auctoritatem hujus ordinis.* Ita enim recte Paulus Manutius nominamendosa restituit. Idem Manutius hoc anno epistolam 4. lib. I. ad Atticum scriptam putat: in qua de L. Ciceronis morte agit.

Hoc anno P. Clodius Luculli exercitum in Nisibis obsidione sollicitavit, auctore Dione lib. XXXV. unde Cicero, de Harusp. Resp. cap. 20. *Post exercitum L. Luculli sollicitatum, fugit illinc.*

Anno Urbis 686, Ciceronis 40,

Consules fuerunt

C. CALPURNIUS PISO,
M. ACILIUS GLABRIO.

Hi consules nominantur a Cicero-
ne lib. XII. ad Att. ep. 22. & *Philippica* II. cap. 5. quibus C. Triarius legatus Luculli a Mithridate victus fuit, ut Dio, Plutarchus & Appianus scribunt, qui addunt, cecidisse tum centuriones CL. tribunos XXIV. & castra Romanorum a Mithridate capta fuisse.

Hæc est illa calamitas, quam Cicero in *Maniliana*, c. 9. tantam fuisse ait, ut eam ad aures L. Luculli imperatoris non ex prælio nunciis, sed ex sermone rumor afferret. *Hic in ipso illo malo, gravissimaque belli offensione L. Lucullus, qui tamen aliqua ex parte iis incommodis mederi fortasse potuisset, vestro jussu coactus, quod imperii diturnitatis modum statuen-*

dum veteri exemplo putavisset, partem militum, qui jam stipendiis confecti erant, dimisit, partem Glabroni tradidit. Hactenus Cicero. Confectis stipendiis erant milites Valeriani, *Odiorum ei raris spartias apudurru, ut Dio loquitur, qui addit, turbam etiam tum factam, cum milites Acilium consulem, qui ut Lucullo succederet missus erat, adventare audiverunt.* Atque Acilius Glabrio est, quem Cicero in *Maniliana* Lucullo successisse ait.

Huc pertinent verba illa Sallustii, quæ ex libro V. Histor. apud Priscianum lib. XVIII. leguntur: *Legiones Valeriana, comperto lege Gabina Bithyniam & Pontum consuli datam, se missas esse.* Fuit enim hoc anno tribunus pl. A. Gabinius, qui, cum piratæ non solum maria, verum etiam oras maritimas suis atrocibus infestis redderent, ut præter historicos Cicero in *Maniliana* ait, cap. 11. de uno imperatore contra prædones constituendo legem initio sui tribunatus promulgavit. Unde idem post Reditum in Senatu, cap. 5. de Gabinio, *Qui in magistratu, inquit, nisi rogationem de piratico bello tulisset, profecto & egestate & improbitate coactus piraticam ipse fecisset.*

Tum Hortensius in senatu contra Gabinium graviter ornateque dixit. Q. Catulus, cum ex populo Romano quæreret, si in uno Pompejo omnia ponerent, si quid eo factum esset, in quo spem essent habituri, cepit magnum suæ virtutis fructum ac dignitatis, cum omnes una prope voce in eo ipso se spem habituros esse dixerunt. Hæc Cicero pro lege *Manilia*, cap. 20. ubi ait etiam,

cap.

cap. 12. Pompejum hoc bellum piraticum, quod ipse cum Sallustio mariticum nominat, extrema hyeme apparasse, ineunte vere suscepisse, media æstate confecisse.

Inter Gabinii collegas fuit L. Roscius Otho, quem Cicero, pro *Murena*, cap. 19. ait restituisse equestri ordini non solum dignitatem, sed etiam voluptatem. Tulit enim hoc anno tribunus plebis legem, ut equitibus Romanis in teatro quatuordecim gradus proximi assignarentur, auctor Livius lib. XCIX. & Dio lib. XXXVI. de eadem lege Asconius in Cornelianam ita scribit: *Roscia est, qua L. Roscius Otho biennio ante confirmavit, ut in teatro equit. Rom. XIV. ordines spectandi gratia darentur.* Meminit ejusdem Tacitus lib. XV. cap. 32. Horatius in *Epodo* 4. & *Ep. 1. lib. 1. vers. 62.* & Juvenalis *Sat. III. vers. 159.* & XIV. 324. Tu vide Xylandrum in Annotationibus in Plutarchi Ciceronem, in quas ea transtulit, quæ ante biennium ad ipsum pro nostra amicitia miseram.

Eodem anno, cum magnus ambitus esset, C. Cornelius tribunus plebis, is, qui biennio post majestatis reus a Cicero defensus est, legem de ambitu tulit: in qua gravissimis poenis crimen hoc sanxit. quare senatus consulis mandavit, ut huic rei moderarentur: qui tum legem tulerunt, auctore Dione, ut eorum, qui ambitus convicti essent, nemini aut magistratum gerere, aut in senatu esse liceret, addita etiam multa pecuniaria. Hæc est lex Calpurnia de ambitu, quam severissime scriptam fuisse Cicero pro *Murena*, ait

Tom. IX.

cap. 23. Indicta erant tum comitia, ante quæ, ut Dio scribit, nihil sciscitare licebat: sed cum interim candidati multa nefarie facerent, cædesque fierent, senatus decrevit, ut antequam lex de ambitu lata esset, comitia ne haberentur, & consulibus præsidium daretur. Excitavit etiam turbas Cornelius, ut Dio & Asconius scribunt.

Ob quas cum dilata comitia essent, Cicero ter prætor primus centuriis cunctis renuntiatus est, ut ipse in *Maniliana* testatur, cap. 1. Licebat autem ei prætorum petere hoc tempore biennio post ædilitatem. Vide *epist. 25. lib. X. Fam.* In prætura petitione competitors illustres multos cum haberet, prætor primus designatus est, auctore Plutarcho. Ipse præterea in *Bruto* cap. 93. se & prætorem primum & incredibilem populi voluntate esse factum ait. Idem in *Pisonem* confirmat, cap. 1. Cicero igitur prætor primus, id est primo loco factus fuit ex octo illis, qui tum fiebant.

Prætores cum Cicero designati septem hi fuerunt, Q. Voconius Naso, M. Platorius, C. Flaminius, P. Orchinius, C. Aquillius Gallus, P. Cassius, & C. Antonius, Cicero pro *Cluentio*, cap. 34. & 53. & *Asconius*. De comitibus prætoris agit Cicero *epist. 8. & 9. lib. I. ad Att.* quæ hoc anno scriptæ fuerunt. In nona, candidatos omnibus iniquitatibus exercitos fuisse testatur.

Extremo hujus anni mense, a. d. IV. Id. Decemb. (quem diem tribunis plebis ineundo magistratus sollempnem fuisse ex Livio, lib. V. cap. 9. & Dionysio, lib. VI. cap. 89. patet)

S s

ret) C. Manilius tribunatu inito, post pauculos dies subnixus libertinorum & servorum manu legem tulit, ut libertinis in omnibus tribubus suffragium esset, auctor Asconius in *Cornelianam & Milonianam*. Atque hoc Dio, lib. XXXVI. ita scribit: Τὸ ἴδιον τῶν ἀπελευθερωμένων ἐστὶν τῶν ἐλευθέρων τὸ ἴσον ἴσους, & ἀπὸ τῶν ἀπελευθερωμένων ἀπὸ τῶν ἐλευθέρων τὸ ἴσον ἴσους. Quorum verborum sententia, a docto interprete non facis bene expressa, hæc est: *Manilius libertinis extremo anni die sub vesperam, comparatis nonnullis e multitudine, legem lata dedit, ut cum patronis suis suffragia ferrent.*

Anno Urbis 687, Ciceronis 41,

Consules fuerunt

M. AIMILIUS LEPIDUS,
L. VOLCATIUS TULLUS.

Hos consules nominat Cicero in *Catilin. I. cap. 6.* & *pro Sylla, cap. 4.* quibus ipse Kal. Jan. præturam inivit, quam hoc anno gessit. Indicat Asconius in *Cornelianam, Sequenti*, inquit, anno M. Lepido, L. Volcatius coff. quo anno prætor Cicero fuit, reum Cornelium duo fratres Corninii lege *Cornelia de majestate fecerunt*. Indicat idem Cicero pro *Calio, cap. 4.* Fuit assiduus mecum prætor me: non noverat *Catilinam*: *Africam* tum prætor ille obtinebat, secutus est annus, causam de pecuniis repetundis *Catilina* dixit. Quare si *Catilina* causam de pecuniis repetundis anno sequente, *Cotta* & *Torquato* coff. dixit, ut ex

Asconio & oratione pro *Sylla* cognoscitur: hoc anno, quo ille *Africam* obtinuit, Cicero prætor Romæ fuit. Quod Dio exponens res gestas hujus anni discrete scribit.

Prætor Cicero quaestioni de pecuniis repetundis præfuit, ut ipse pro *Rabirio Postumo, cap. 4.* ita confectur: *Accusari de pecuniis repetundis, iudex sedi, prætor quaestri*. Et pro *Cornelio, princ. Postulatur apud me prætorem primum de pecuniis repetundis*. Idem ostendit pro *Clautio, cap. 53.* ubi quaestionem de pecuniis repetundis suam vocat.

Judicia Cicero, ut *Plutarchus* scribit, vilis fuit caste integreque exercere. De *Licinio Macro* idem memoræ proditum ait, eum, qui & ipse multum in civitate poterat, & *Crasso* patrono utebatur, cum de pecuniis repetundis apud *Ciceronem* prætorem accusatus esset, & iudices adhuc sententias ferrent, fretum sua potentia & studio amicorum domum abiisse, & caput statim trucidasse, sumptaque veste pura tanquam victorem in forum revertisse. Sed cum *Crassus*, in vestibulo occurrens, eum omnibus sententiis damnatum esse dixisset, reversum decubuisse, atque ita decessisse ajunt. Quæ res *Ciceroni*, ut qui judicia magna cum diligentia exerceret, gloriam peperit.

Hactenus *Plutarchus*. *Valerius Maximus, lib. IX. cap. 12.* rem paulo aliter narrat. *Cicero* autem ep. 3. l. I. ad *Att.* quam hoc anno prætor scripsit: Nos, inquit, hic incredibili ac singulari populi voluntate de *C. Macro* transsegimus: cui cum equi fuisset, tamen multo majorem fructum ex populi existimatione illo damnato cepimus,

mus, quam ex ipsius, si absolutus esset, defensor ejus L. Quintius rem in invidiam adduxit, cum diceret, pecuniam in judicio fuisse verlatam: & cum incertum esset, ex qua parte esset profecta, populus Romanus non credit ab *Oppianico* datam, quia damnatus erat, & errore multorum in falso crimine *Cluentius* fuit, ut scribit *Asconius in Verr. II. cap. 10.*

Hoc tempore *Ciceronem* etiam pro *M. Fundanio* & *Q. Gallio* dixisse *Car. Sigonius* in *Fragmentis Ciceronis* annotavit: sed de oratione pro *Gallio* dissentio.

M. Ciceronem etiam, cum prætura fungeretur, scholam *M. Antonii Gniphonis* frequentasse, *Tranquillus de illustribus Grammaticis, cap. 7.* auctor est: Cum *P. Vatinius*, patronus asper & magistratum contemptor, strumis oppletum collum haberet, ac coram a *Cicerone* prætore aliquid peteret, idque ille non concederet, sed diu deliberaret; dixit, ea de re se, si prætor esset, nihil dubitaturum. Cui *Cicero*: *At ego tantas cervices non habeo.*

Extremo mense hujus anni, cum *Ciceroni* jam biduum aut triduum præturæ superesset, *Manilius* quidam furti apud ipsum postulavit. Studebat *Manilio* populus, quod propter *Pompejum*, cui amicus erat, accusari videretur. Cum igitur *Manilius* unum diem petisset, ac *Cicero* tantum insequentem dedisset, populus indigne tulit: quod mos esset, ut decem minimum dies prætores reis darent. Quare productus in concionem a tribunis plebis, ibique accusatus, tum rogasset, ut audirent; dixit, Se, qui in reos semper, quantum leges permit-

terent, comis & humanus fuisset, indignum iudicasse, non eundem se Manilio præstare: itaque ei diem, quem unum prætor in sua potestate haberet, dedita opera præfinitivisse: cum non sit ejus, qui rei causam adjuvare velit, ad alium magistratum iudicium rejicere. Hac oratione animi populi ita commutati sunt, ut Ciceronem lætis acclamationibus profecuti, rogarent, ut Manilii patrociniū sulciperet, quod ille præferim ob Pompejum absentem cupide recepit: magnaque vi orationis in studiosos potentia paucorum, & Pompeji invidiosus invecus est. Hastenus Plutarchus.

Dio autem de eadem re in hanc sententiam scribit: *Cum homines nobiles Manilio accusationem comparassent, isque in hoc incumberet, ut dies sibi prorogaretur, Cicero prætor & questionis iudex, præter alia, qua contra Manilium fecit, vix in posterum diem iudicium distulit, anni & præture exitum pretextens. Quod cum multitudo indigne ferret, in concionem venit, coactus a tribunis plebis, senatūque insectatus, Manilii causam defensorum se promisit. Sed quo minus hoc iudicium fieret, Dio tumultum in causa fuisse ait. Quem brevi expeditam.*

Comitia consularia hoc anno habente L. Volcatio Tullo, consules designati fuerunt P. Aurrōnium Petrus & P. Cornelius Sylla. Designatos jam L. Cotta & L. Torquatus lege Calpurnia de ambitu, de qua diximus, accusarunt & damnarunt, atque ad se magistratum transfulerunt, ut Cic. *in orat. & Toga candida*; Aconius *in eam*; Sallustius, *Cat. cap. 18.* &

Dio testantur. Cicero quoque *lib. II. de Finibus, cap. 19.* ait, L. Torquatum adolescentulum eripuisse P. Syllæ consulatum, & ad patrem suum retulisse.

Eodem tempore Catilina, cum de provincia Africa decessisset peturus consulatum, pecuniarum repetundarum reus factus, prohibitus fuit petere, auctore Sallustio & Aconio. Tum contra rempublicam conjuraverunt pauci, in quibus a Sallustio P. Aurrōnium, L. Catilina & Cn. Piso numerantur. Dio, & Suetonius *in Cæs. cap. 9.* illis addunt P. Syllam, nec dissentit Liv. *lib. CI.* quo nomine Sylla post annos quatuor a L. Torquato accusatus, ab Hortensio & Cicero defensus fuit. Circiter Nonas Decemb. consilio communicato, parabant in Capitolio Kalend. Jan. Cottam, & Torquatum coff. interficere. Ea re cognita, in Nonas Februar. consilium cædis transfulerunt. Sed neque tum cædis facta est, quod Catilina signum conjurationis prius quam parati essent dederit; Sallust. & Aconius.

Anno Urbis 688, Ciceronis 42,

Consules fuerunt

L. AURELIUS COTTA,
L. MANLIUS TORQUATUS.

Horum consulum meminit Cicero *Agraria II. cap. 17.* & *in Catil. cap. III. 8.* his verbis: *Memoria teneris, Cotta & Torquato coff. complures in Capitolio turres de cælo esse percussas, cum & simulacra Deorum immortaliū depulsa sunt, & statue veterum bo-*

mi-

me prævaricaretur, de Harusp. resp. cap. 20.

Anno Urbis 689, Ciceronis 43,

Consules fuerunt

L. JULIUS CÆSAR, C. MARCIUS FIGULUS.

Hos consules nominat Cicero *pro Sylla, cap. 20.* Idem se filiolo auctum scribit *ep. 1. lib. I. ad Att.* Quia vero annus XLIII. legibus Romanis consularis fuit, ut Cicero *Philipp. V. cap. 17.* ostendit, ideo Cicero hoc anno consulatum petivi, de quo *pro Cælio* inquit *cap. 4. Deinceps fuit annus, quo ego consulatum petivi.* In consulatus petitione sex competitors Cicero habuit, P. Sulpicium Galbam, L. Sergium Catilinam, C. Antonium, L. Cassium Longinum, Q. Cornificium, & C. Licinium Sacerdotem, de quibus Aconius *in orat. in Tog. cand. & Q. Cicero de Petit. Conf. cap. 2.* In his patricii duo fuerunt, P. Galba & L. Catilina. De quibus Cicero *pro Murena, cap. 8.* Etenim *mibi ipsi accidit, ut cum duobus patriciis, altero improbilissimo atque audacissimo, altero modestissimo atque optimo viro, peterem: superavi tamen dignitate Catilinam, gratia Galbam.*

Cum autem in dies licentia ambitus augetur propter præcipuam Catilinæ & Antonii audaciam, censuerat senatus, ut lex ambitus aucta etiam cum poena ferretur: cui rei cum Q. Mucius Orestinus tribunus plebis intercessisset, graviter senatus intercessionem ferente, Cicero fur-

rexit,

rexit, atque in coitionem Catilinae & Antonii inuictus est, habita oratione in toga candida. Utebatur enim hoc tempore magistratum petens candida toga, quam Polybius lib. X. *στέφανος λευκός* nominat. Eam orationem, cujus fragmenta apud Asconium extant, *Quintilian. lib. III. cap. 9.* vocat librum in competitors, quem vituperationem continere ait, & tamen in senatu esse habitum loco sententiae.

Catilina jam convocatis iis, quibus maxima necessitudo & plurimum audaciae inerat, consilium suum exposuerat, quod per Fulviam in vulgus prolatum, in primis studia hominum accendit ad consulatum mandandum M. Tullio Cicero, ut Sallustius, *Cat. cap. 23.* scribit. *Itaque*, ait Asconius in *Orat. in Toga candida*. Cicero consul omnium consensu factus est: Antonius pauculis centuriis Catilinam superavit. Et ipse in Pisonem, *cap. 1.* *Me cuncta Italia, me omnes ordines, me universa civitas non prius tabella quam voce priorem consulem declaravit.* Item *Agraria II. cap. 2.* *Est illud amplissimum, quod hoc honore ex novis hominibus primum me multis posthabitis affecistis, quod prima petitione, quod anno meo: sed tamen magnificentius atque ornatus esse illo nihil potest, quod meis comitiis non tabellam vindicem tacite libertatis, sed vocem vivam praerobis indicem vestrarum erga me voluntatum ac studiorum tulistis. Itaque me non extrema viribus suffragiorum, sed primi illi vestri concursus, neque singula voces praetorum, sed una voce universus populus Rom. consulem declaravit.*

Hoc anno Cicero Q. Gallium

de ambitu defendisse ut putem, Asconius facit, qui *in orat. in toga candida* scribit, postea defensionem esse Gallium. Praetor fuerat anno superiore: hoc vero tempore de ambitu accusatus fuit, quod praetura candidatus cum esset, gladiatorum discesserit, auctor Asconius.

Eodem anno illud memoria dignum accidisse Dio scribit, quod is, qui Syllae iussu Lucretium occiderat, & alius, qui multos proscriptos interfecerat, rei inter sicarios facti & condemnati sunt, auctore in primis Julio Caesare: ubi L. Bellienus & L. Luscium significari ex Asconio *in orat. pro Ligario, cap. 4.* scripti. Ubi Cicero ait, Syllanam crudelitatem a C. Caesare esse vindicatam, Caesare enim hoc anno in exercenda de sicariis quaestione, eos quoque sicariorum numero habuit, qui proscriptioe obrelata civium Romanorum capita pecunias ex aulario acceperant, auctore Suetonio, *in Caes. cap. 11.* Eas vero pecunias M. Catonem quaestorem anno superiore, Cotta & Torquato coelli etiam exegisse, Plutarchus in Catone scribit. Neque solum hoc praeter opinionem multitudinis accidisse Dio ait, verum etiam quod Catilina, qui permultos a Syllae proscriptos occiderat, in iudicium adductus & absolutus fuit. Atque hoc est illud iudicium, in quo Catilinae Torquatum non adfuisse, cum adessent ceteri, Cicero *pro Sylla* dicit, *cap. 29.* Catilinam a L. Lucullo reum inter sicarios factum post repulsam Asconius scribit.

Fuit hoc anno censor L. Aurelius Cotta, ut Plutarchus in *Cicerone* ostendit. Itaque L. Cotta homo

mo censorius dicitur, *pro Domo sua, cap. 32.*

Extremo huius anni mense P. Servilius Rullus tribunus plebis inuito magistratu legem agrariam promulgavit, ut decemviri summo cum imperio crearentur, qui in sua potestate Italiam totam, Syriam universam, eaque omnia, quae virtute Pompeji recens imperio Romano adiecta erant, haberent; venderent quidquid publicum populi Rom. esset; iudicaret de omnibus, de quibus ipsi vellet, exules ejicerent, colonias deducerent, pecuniam ex aulario caperent, milites, quot opus haberent, conscriberent & alerent. Haec capita legis agrariae Plutarchus in *Cicerone* recenat: ipse in *Orationibus* plura habet, sed quae ad haec pertinent.

Anno Urbis 690, Cicero 44,

Consules fuerunt

M. TULLIUS CICERO,
C. ANTONIUS.

Kal. Januarii Cicero se Rempubl. accepisse plenam sollicitudinis, plenam timoris, in qua nihil esset mali, nihil adversi, quod non boni metuerent, improbi expectarent, ait *Agrar. II. cap. 3.* Nam tribuni pl. ut Dio scribit, nacti Antonium consilioribus sibi simillimum, partim liberos eorum, qui a Sylla proscripti, honorum petitione privati erant, ad magistratus adducebant; partim P. Pato & Cornelio Syllae, qui cum ipso damnatus fuerat, senatoriam dignitatem restituebant, atque ut magistratus gerere possent permittebant:

alii novas tabulas proponebant, alii legem ferebant de agris dividendis per Italiam, & ditones, quae populi Rom. imperio parebant. Haestenus Dio.

Multa Antonius, collega Cicero, in *Repub.* moliebatur, favebat legi agrariae; & Catilinae familiaris ab ejus consiliis non erat alienus. Quod Cicero *pro Sextio cap. 3.* & *in Pisonem, cap. 2.* Sallustius, Plutarchus, & Dio significant. Erat enim inflatus Catilina Antonii promissis, *pro Murena, cap. 24.* Hunc igitur Cicero patientia & obsequio suo primum mitigavit, atque ita de lege agraria coepit agere. Kalendis Januarii inuito consulatu, senatus & bonos omnes legis agrariae maximarumque largitionum metu liberavit, ut ipse *in Pisonem* ait. Tum primam orationem consularem habuit in senatu, *epist. I. lib. II. ad Att.* atque haec est oratio prima contra Rullum, cujus pars extat, in qua disputat contra venditionem rerum publicarum, emptionem agrorum & deductionem coloniarum.

Hac oratione, Plutarchus, auctores legis ita perterritos fuisse, ait, ut nihil contra dixerint. Cum deinde iidem consules in concionem vocarent, Cicero populo Rom. disceptatore uti non dubitavit: sed, cum senatum se sequi iussisset, progressus, secundam orationem consularem ad populum de lege Agraria dixit, in qua legem Servilium antiquandam esse suadet, quod per eam Rullus simulatione largitionis tyrannidem constituat: cum & decemviris creandis libertatem populo eripiat, & in agrorum venditione atque emptione,

colo-

coloniaramque deductione tyrannicam potestatem ipsis permittat. Hac oratione Plutarchus ait, Ciceronem non modo legem eiecisse, verum etiam tribunos in desperationem reliquorum, quæ moliebantur, conjecisse.

Huc accesserunt duæ orationes breves, quasi *ἐπιμαρτυρία* legis Agrariæ, ut scribit *ad Att. epist. I. lib. II.* harum una, quæ contra Rullum ad populum tertia legitur, brevissima extat: qua se defendit contra accusationem tribunorum, qui Ciceronem gratificationem Syllanarum assignationem possessoribus, Agrariæ legi obistere crederent.

Ita factum est, ut Cicerone dicente, legem Agrariam, hoc est, alimenta sua abdicaverint tribus, ut Plinius *lib. VII. cap. 30.* ait. Quanta vis dicendi & eloquentia in Cicerone fuerit, Plutarchus in eo quoque declaratum fuisse ait, quod in illius consulari circa spectacula evenit. L. Roscius Otho legem Theatrali Pifone & Glabrione coss. tulerat, ut supra demonstravimus, quam plebs ad ignominiam suam pertinere censuit: ideoque Roscium in theatro sibilis confectata est, cum equites contra illum plausu exceperunt. Sublato deinde majore hinc sibilu, inde plausu, convicia & tumultus tota cavea consecutus est. Quo audito, M. Tullius in theatrum venit, & populum in adem Bellonæ evocatum reprehendendo & admonendo castigavit.

Hanc orationem consularem tertiam de Othone appellat ep. I. *lib. II. ad Att.* qua effectum est, ut Roscio theatralis auctori legis plebs

ignoverit, & notatam se discrimine legis a quo animo tulerit, ut Plinius *lib. VII. cap. 30.* testatur. Plutarchus vero scribit, plebem ex æde Bellonæ in theatrum reverlam, Othoni magnam plausum dedisse, & de ornando viro equestri ordini nihil concessisse.

Quarta oratio consularis pro Rabirio extat, sed imperfecta. Unde orta hæc causa fuerit diximus supra ad annum DCCLIII. quo Saturninus occisus fuit. Hoc vero tempore C. Julius Cæsar T. Labienum subornavit, qui C. Rabirio perduellionis diem diceret, ut Suetonius in *Cæs. cap. 12.* scribit, & Dio pluribus verbis *lib. XXXVII.* Est autem perduellio summum imminute majestatis crimen, de quo Duumviri a populo creati querere solebant: quod vetus lex apud Livium *lib. I. cap. 26.* ostendit. Itaque C. & L. Cæsares Duumviri in hæc causa creati, non a populo ut moris erat, sed a pratore, quod non licebat, Rabirium condemnarunt, ut Dio scribit. C. Cæsar, auctore Suetonio, *sorte judex in reum ductus tam cupide condemnavit, ut ad populum provocanti nihil æque ac judicis acerbitas profuerit.* Populo appellato, comitia centuriata, quibus de perduellione judicari solebat, in campo Martio habitata sunt: ubi consul Cicero C. Rabirium defendit, tum quod senatus imperio paruisset, tum quod fidem publicam non violasset, quam Marius sine S. C. dare non potuisset. De hac causa in Pisonem, *cap. 2.* hæc dixit: *Ego in C. Rabirio perduellionis reo XL. annis ante me consulem interpositam senatus auctoritatem sustinui contra invidiam,*

vidiam, atque defendi. De eadem in Oratore, *cap. 29.* Jus omne retinende majestatis Rabirii causa continebatur; ergo in omni genere amplificationis exarsimus.

Quinta oratio consularis fuit de proscripctorum filiis. Hi sunt, quos Plutarchus in *Cic.* scribit, lege Cornelia honoribus exclusos, cum neque infirmi, neque pauci essent, populum concitasse: ac juste quidem Syllæ tyrannidem accusasse, verum alieno tempore remp. perturbasse. Dictator enim Sylla non solum inimicos suos proscripsit, sed eorum etiam filios petendorum honorum jure, lege lata, privavit. Auctores sunt Plutarchus in *Sylla*, Paternulus *lib. II. cap. 28.* & Dionysius Halicarnasæus *lib. VIII.* qui addit illis etiam aditum in senatum obstructum fuisse. Itaque petentibus illis, ut, lege Cornelia abrogata, capesendorum honorum potestas sibi fieret, Cicero consul restitit, qua de re Quintilianus *lib. XI. cap. 1.* & Cicero in Pisonem, *cap. 2.* *Ego adolescentes bonos & fortes, sed usos ea conditione fortunæ, ut si essent magistratus adepti, resp. statum convulsuri viderentur, meis inimicitias, nulla senatus mala gratia, comitiorum ratione privavi.* Hinc Plinius *lib. VII. cap. 30.* Ciceronem appellans, *Te orante, inquit, proscripctorum liberos honores petere puduit.*

Sextam orationem consularem M. Tullius, *ad Atticum*, numerat, quam habuit, cum provinciam in concione deposuit. Provincias senatus consilium lege Semproniana decreverat Macedoniam & Galliam Cisalpinam. Macedoniam, ut Dio scribit, Cicero

Tom. IX.

ro, Galliam Antonius erat sortitus. Commutatis deinde provinciis, Cicero pro illa hanc recepit, acceptamque in concione deposuit. Hinc in Pisonem, *cap. 2.* *Ego, inquit, provinciam Galliam, senatus auctoritate, exercitu & pecunia instructam & ornata, quam cum Antonio communcavi (commutavi fortasse rectius) quod ita existimabam tempora resp. ferre, in concione deposui, reclamante populo Rom.*

Interim L. Sergius Catilina arma per Italiam locis opportunis parabat, pecuniam sua aut amicorum fide sumptam mutuam, & in proximum annum consulatum petebat, ut Sallustius scribit, *cap. 24. & 26.* Cum omnia, ut consul designaretur, Catilina moliretur, nihilque intentatum relinqueret, M. Tullio referente placuit senatus, ut ad penam, quæ ambitus criminis constituta erat, decem annorum exilium lege ad populum lata, adderetur. Hæc Dio. Legem de ambitu se consulem tulisse, Cicero quoque pro Murena aliquoties significat. Item in Vatinius, *cap. 15.* *Atque illud etiam audire a te cupio, quare cum ego legem de ambitu ex S. C. tulerim, sine vi tulerim, salvis auspiciis tulerim, salva lege Elia & Fufia, tu eam esse legem non putes? Vetabat eadem lex biennio, quo quis peteret, petiturus esset, gladiatores dare, nisi ex testamento præstituta die, ut ibidem & pro Sextio ait *cap. 64.**

Cum Catilina, ut Dio tradit, hanc legem Tulliam contra se ex S. C. latam putaret, manum quandam com-

T t

para-